

LYKIA - İDEBESSOS'TA BULUNMUŞ OLAN BRONZ ADAK HEYKELCİKLERİ

İnci DELEMEN

Lykia bölgesinin doğusunda, Antalya'ya bağlı Kumluca ilçesinin yaklaşık 22 km. kuzeybatısındaki antik İdebessos'ta (bugün Karacaören) yapılan kaçak kazılar sonucu ele geçirilmiş toplam sekiz adet bronz heykelcik ve bir kaide, 1989 yılında zoralm yoluyla Antalya Müzesi'ne kazandırılmıştır (harita). 1992 yılında inceleme olanağı bulduğum, halk sanatının özgün ürünlerini oluşturan bu heykelcikler (lev. 1/1), Lykia bölgesinin dinsel inançlarını da yansıtmaları açısından önem taşımaktadırlar.¹

Bronz heykelciklerden ilk beşinde betimlenen atlılar, sıradan atlıları değil, tam tersine Geç Roma Döneminde Anadolu'da yaygınlık gösteren atlı tanrıları yansıtmaktadır.² Bilindiği gibi, bu

1 İdebessos bronz heykelciklerini incelememe izin veren Antalya Müzesi eski Müdürü Sayın Kayhan Dörtlük'e ve çalışmam sırasında yardımlarını esirgemeyen Müze Araştırmacıları Sayın Akan Atila ve Ümit Atvur'a teşekkürü borç bilirim. Her zaman teşviklerini gördüğüm Sayın Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu ve Prof. Dr. Oktay Belli'ye teşekkürlerimi yinelerim. Metinde kullanılan kaynaklara ilişkin kısaltmalar *Archaeologische Anzeiger* 1985 ve *Archaeologische Bibliographie* 1989 da gösterildiği gibidir. Diğer kısaltmalar, env. no. =envanter numarası, y = yükseklik, u = uzunluk, d = derinlik, a.y. = aynı yazar şeklinde gösterilmiştir. Yerleşme ile ilgili bilgi için, bkz. G. Bean, «İdebessos», *The Princeton Encyclopedia of Classical Sites*, ed. R. Stillwell, Princeton, New Jersey, 1976, 405; a.y., *Lycian Turkey, An Archaeological Guide*, London, Newyork, 1978, 139-140.

2 H. Grégoire, *Saints jumeaux et dieux cavaliers*, Étude hagiographique Paris, 1905; J. Gagé, «Deux dieux cavaliers d'Asie Mineure d'après deux bas-reliefs inédits», *MEFRA* 43, 1926, 103-123; L. Robert, «Un dieu anatolien : Kakasbos», *Hellenica* 3, 1946, 38-73, 173-174; İ. Delemen, *Anadolu'da Ath Tanrıları* (yayınlanmamış doktora tezi), İstanbul, 1993.

dönem Anadolu halk sanatı, atlı tipi birçok tanrıya severek uygulamıştır. Lykia, Pisidia, Phrygia bölgeleri ile bunların yakın çevresinde Kakasbos, Sozon, Men, çeşitli varyantları ile Apollon ve yöresel nitelikli başka tanrılar sıklıkla at üzerinde betimlenmişlerdir. Bu tür atlı tanrılar, adak stelleri, adak heykelcikleri ve kaya kabartmalarının yanısıra, sikkeler üzerinde yer alırlar. Burada tanıtacağımız bronz adak heykelcikleri de, yukarıda sözünü ettiğimiz bölgelerde yaygın olarak saptanan atlı tanrılara ilişkin bilgimize, Lykia açısından yeni bir katkı sağlamaktadır.

1. Men

lev. 1/2-5

Antalya Müzesi, env. no. 1. 12. 89

46.27 gr. y : 6.0 cm.

Koyu yosunyeşili patina. Figürün bindiği orijinal at günümüze gelmemiştir.³

Bir at üzerinde oturduğu anlaşılan erkek figürü, omuzlarının arkasından yükselen belirgin hilalin yardımıyla, kesin bir biçimde ay tanrısı Men'e bağlanabilmektedir.⁴ Atlı tipi özellikle Pisidia - Phrygia çevresinde yoğunlaşan Men, Lykia'da yalnız atlı tipi ile değil, genelde de ilk kez karşımıza çıkmaktadır.⁵ Atlı Men heykelciğinin, başka tanrıların at üzerinde betimlendiği Lykia'da bulunmuş olması, esere ayrı bir önem kazandırmaktadır.⁶

3 1 no. lu binici figürü Antalya Müzesi'ndeki bir sergilemeye yönelik olarak, aynı gruptan 6 no. lu at heykelciğine yapıştırılmıştır. Boyut ve işçilik yönünden birbiri ile uyum göstermeyen iki figür burada ayrı ayrı ele alınacaktır.

4 Men ile ilgili bilgi ve kaynakça için bkz. A. Erzen, «Ay Tanrısı Mên'in Adı ve Menşei Hakkında», *Belleten* 17/65, 1953, 1-14; E. N. Lane, *Corpus monumentorum religionis dei Menis* 1-4, EPRO 19, Leiden, 1971-1978; D. Salzmann, «Neue Denkmäler des Mondgottes Men», *IstMitt* 30, 1980, 261-290; D. Salzmann-E. N. Lane, «Nachlese zum Mondgott Men», *IstMitt* 34, 1984, 355-370; E. N. Lane, «Men: A Neglected Cult of Roman Asia Minor», *ANRW* 2/18.3, 1990, 2161-2174; R. Vollkommer, «Men», *LIMC* 6/1-2, 1992, 462-473, lev. 239-255.

5 Kültürün Anadolu'daki yayılımı için bkz. Lane, *Corpus*, 17-66.

6 Bölgede atlı tanrılar için bkz. P. Frei, «Die Götterkulte Lykiens in der Kaiserzeit», *ANRW* 2/18. 3, 1990, 1808-1809, 1827, 1847, 1852; Delemen, 32-35, 41.

İdebessos heykelciğinde, figür omuzlarından arkaya doğru uçuşan mantosu dışında, çıplak ve başı açık betimlenmiştir. Uzun saçlarının ortadan ikiye ayrılıp, arkada toplandığı anlaşılır. Tanrının ellerinde herhangi bir atribü yoktur. Sağ el, işaret ve orta parmak açık, diğerleri kapalı olarak, *gestus latinus* ya da *benedictio latina* denen durumda,⁷ yukarıya kaldırılmıştır. Sol el ise, dizginleri tutmak üzere ileriye uzanır. Gövdenin hafifçe öne eğilmesi ve mantonun uçuşması, figürün atını koşturduğunu gösterir.

İdebessos heykelciğinde belirlenen özellikler Men'in alışıl-gelmiş ikonografyasına uzak kalmaktadır.⁸ Tanrı diğer tiplerinin yanısıra, atlı tipinde de hemen her zaman başında Phryg başlığı, elinde çam kozalağı, palmiye dalı veya benzeri bir atribü ile ve doğuya özgü giysiler içinde ya da zırhlı bir figür olarak canlandırılmıştır. Günümüze ulaşan adak kabartmaları ve heykelciklerinin hiçbirinde atlı Men çıplak değildir; başının açık olduğu örnekler ise, yüzde 5 i aşmaz.⁹ Aynı şekilde, *gestus latinus* da bugüne değin, Men'in ikonografyası çerçevesinde gözlemlenmemiş bir harekettir. Ender rastlanan bir başka özellik atın hareketinde karşımıza çıkar : Men, atını koşturmaz; çoğunlukla, «adeta» denen yavaş tempoda sürerek ilerler.¹⁰ Kökeni Yunan mezar ve *heros* kabartmalarına bağlanan koşu hareketi,¹¹ geniş Anadolu atlı tanrılar yelpazesinde yaygınlık bulmamış, çıplaklık çok sınırlı bir grupta uygulanmış, *gestus latinus* ise hiç örneklenmemiştir.¹² Çıplaklık ve *gestus latinus*, sık olmasa da, daha çok «Thrak

7 Bu hareket için bkz. R. Brilliant, *Gesture and Rank in Roman Art*, New Haven, 1963, 184-186; 207-208.

8 Lane, *Corpus* 3, 99-108; Vollkommer, *LIMC* 6/1-2, 1992, 263, 472; ayrıca atlı Men için bkz. Delemen, 60-63, 263-288 no. 313-358, lev. 75-94.

9 Delemen, 60, 264-265, 267, 285, 287, no. 315, 319, 352, 356, lev. 75, 76, 92, 94.

10 Delemen, 60.

11 Kaynakça için bkz. Salzmänn, *IstMitt* 30, 1980, 290; M. Schleiermacher, «Zu Ikonographie und Herleitung des Reitermotivs auf römischen Grabsteinen», *Boreas* 4, 1981, 72-96; E. Will, *Le relief culturel gréco-romain*, Contribution a l'histoire de l'art de l'empire romain, Paris, 1955, 70-78.

12 Anadolu atlıların hareketi için bkz. Delemen, 5, 8, 77. Çıplaklık yalnızca atlı bir grup Kakasbos-Herakles betiminde saptanır : *a. g. e.*, 7. Baş ve işaret parmakların açık, diğerlerinin kapalı olması dolayısıyla, *gestus latinus* olarak

Atlısı» adıyla bilinen Thrakia dolaylarına özgü anonim, atlı *herosun* ikonografyası içinde karşımıza çıkar.¹³ Thrak Atlısı'nın büyük çoğunlukla başı açık ve sıklıkla koşu sırasında betimlendiği¹⁴ de göz önüne alınırsa, İdebessos heykelciğinin ay tanrısı Men'in alışlagelmiş ikonografyasından, atlı olmasının dışında, yalnızca bir tek karakteristik öge -omuzlarından yükselen hilal- içerirken, Thrak Atlısı ile çeşitli yönlerden çakıştığı dikkati çekecektir. Bu noktada İdebessos heykelciğinin Lykia'da şimdilik bilinen tek atlı Men betimini tanıttığı bir kez daha anımsanmalıdır. Ancak, gözlemi aşan birtakım sonuçlara gitmek, bronz heykelcikler, özellikle yöresel nitelikliler konusundaki yayınların yetersizliği yüzünden, şimdilik mümkün görünmemektedir.¹⁵

Men heykelciği İdebessos grubundaki diğer heykelcikler ile karşılaştırıldığında, işçilik yönünden belirgin bir üstünlük gösterir. Eser kalıplanırken oluşan pürüzler olduğu gibi bırakılmamış, yüzey perdahlanmıştır.

Tekniğin yanısıra, sanatsal açıdan da ustalık söz konusu olmaktadır. Men atın üzerinde diğerleri gibi dimdik oturmamakta (bkz. örneğin, lev. 2), hafifçe öne eğildiği gözlemlenmektedir. Kol-

nitelenemeyecek bir harekete ise, Hatunsaray (İsauria) kökenli bir Plouton adağında rastlanmaktadır; Plouton burada at üzerinde ve zırlı, miğferli bir figür olarak betimlenmiştir : W. M. Calder-J. M. R. Cormack, *Monuments and Documents from Lycaonia and the Pisido-Phrygian Borderland*, *MAMA* 8, 1962, 2 no. 4, lev. 1; Delemen, 73-74, 297 no. 370, lev. 99.

13 Thrak Atlısı'nın ikonografyası ve geniş kaynakça için bkz. son olarak, A. Cermanovič-Kuzmanovič - H. Koukouli-Chrysantali-vbşk., «Heros Equitans», *LIMC* 6/1-2, 1992, 1019-1081, lev. 673-719. Adı geçen özellikler konusunda ayrıca bkz. G. Kazarow, «Heros-Thrakischer Reiter», *RE* Suppl. 3, 1918, 1139-1140; a. y., «Thrake-Religion», *RE* 6A/1, 1936, 485; a. y., *Die Denkmäler des thrakischen Reitergottes in Bulgarien*, Budapest-Leipzig, 1938, 7, 10; Robert, *Hellenica* 3, 1946, 47; N. Hampartumian, *Corpus cultus Equitis Thracii* 4, Moesia Inferior (Romanian Section) and Dacia, *EPRO* 74, Leiden, 1979, 14-15.

14 Kazarow, *Denkmäler*, 7-9; Z. Gočeva-M. Oppermann, *Corpus cultus Equitis Thracii* 1, Monumenta Orae Ponti Euxeni, Bulgariae, *EPRO* 74, Leiden, 2; Z. Gočeva, «Les traits caractéristique de l'iconographie du cavalier thrace», *Iconographie classique et identités régionales*, *BCH* Suppl. 14, 1986, 241.

15 Bronz heykelcikler ile ilgili yayınların yetersizliği konusunda ve kaynakça için bkz. H. Menzel, «Römische Bronzstatuetten und verwandte Geräte : Ein Beitrag zum Stand der Forschung», *ANRW* 2/12,3, 1985, 127-169.

ların durumunda acemice bir sıkışıklık yoktur. Yukarıya kaldırılan sağ kolun hareketi omuzdan başlamakta, ayrıca dirsek çevresinde bir sıkışıklık yansıtılmamaktadır. Sol kol ileriye uzanırken, vücuttan ayrılmıştır. Baş dümdüz ileriye değil, hafifçe sola ve aşağıya doğru yönelmektedir.

Figürün biçimlendirilmesinde anatomiye oldukça uygun oran ve hacimler uygulanmıştır. Başın tüme oranla biraz büyük, gövdenin yassı, boynun ve bileklerin kalın olduğu kuşkusuz gözden kaçmamaktadır. Ancak, İdebessos bronz grubunda hiçbir heykeltik Men figürü kadar plastik bir işçilik sergilememektedir. Bu, özellikle yüz hatlarının ve kolların biçimlendirilmesinde saptadır. Oval yüzde dar alın ile burun tek bir çizgi oluşturmaktadır, yanaklar, çene ve ağız plastik bir hacim kazanmaktadır. İri, badem biçimli gözler ve irisin yanısıra, küçük «S» biçimli saç tutamları çizgi ile belirtilmiştir. Kaburga kemikleri, karın altı, omurga ve manto kıvrımlarında şematik, fakat ayrıntıcı bir çizgi işçiliği kendini göstermektedir.

2. Kakasbos - Herakles

lev. 2/1-4

Antalya Müzesi, env. no. 2.12.89

55.44 gr. y : 6.9 cm.

Mavimsi yeşil patina. Patinanın kazındığı bir kısımda kızıl çalan bronz tonu görülmektedir.

Figür atıyla birlikte günümüze ulaşmıştır.

Ön bacaklarını ileriye doğru atarak koşan bir atın üzerinde oturan figür, yukarıya kaldırıp, savurmaya hazırlandığı sağ elindeki iri başlı Herakles sopasının yardımıyla, Kakasbos - Herakles olarak tanımlanabilmektedir. Tanrı sol elini dizginlere doğru uzatmıştır. Kısa bir tunica giydiği anlaşılır. Başında sorgucu belirgin bir miğfer bulunmaktadır.

Lykia'da Men'e oranla çok daha sık karşılaşılan Kakasbos - Herakles, Lykia - Pisidia bölgesi adak stelleri ve kaya kabartmalarında hep aynı tekdüzelik içinde, sopasını savuran ya da taşıyan

bir atlı görünümünde betimlenmiştir.¹⁶ Son araştırmaların eski, Lyk tanrısı $\chi\alpha\chi\alpha\kappa\beta\alpha$ / $\chi\alpha\chi\alpha\tau\omega\alpha$ 'ya bağladığı, böylelikle Lykia'da çağlar boyu orijinal adını koruyan ender tanrılardan biri olarak ortaya koyduğu Kakasbos,¹⁷ hem başlıca atribüsü, hem de yazıtlardan anlaşıldığına göre kötülüğü kovma işlevi yüzünden, zamanla Herakles ile özdeşleştirilmiştir.

Adak kabartmalarında Kakasbos - Herakles çoğunlukla giyimli ve başı açıktır. Eserlerin yalnızca yüzde 4 ünde miğfere rastlanmakta ve bunların yarısından fazlasının Lykia'nın iç kesimlerinde bulunmuş olduğu dikkati çekmektedir.¹⁸

Bronz heykelciğin biçimlendirilmesinde hareketlilik gözetilmemiştir. Figür atın üzerinde dik ve hareketsiz bir biçimde oturmakta, ileriye bakmaktadır. Tek hareket belirtisi sağ kolun yukarıya kaldırılmasıdır. Ancak bu, vücudun bütününü, örneğin omuz ve sırtı etkilememekte, üstelik dirsekte de bir sıkışma görülmektedir. Sıkışıklık gövdeden ayrılmayan sol kolda da belirgindir. Figür yalnız hareketsiz değil, aynı zamanda anatomiye uygun oran ve kıvrımlardan yoksundur. Baş büyük ve yuvarlak, boyun uzun ve kalın, omuzlar dar ve düşük, gövde düz ve yassıdır. Ayaklar bacakların kıvrılmasıyla oluşturulmuş birer çıkıntı görünümündedir. Figürün geniş yüzünde, ayrıntılar çok kabaca işlenmiştir. Sanatçının ilk kalıbı yaparken, yüzü oluşturan düz yüzeyin ortasını iki yandan sıkıştırarak burnu biçimlendirdiği, göz ve ağız ise tırnağıyla açtığı çukurlarla belirttiği anlaşılmaktadır.

Oransız ve şematik formlar at figüründe de devam etmektedir. Atın başı iki yandan bastırılmış gibi yassı ve küçüktür. Ağız açıktır. Gözlerdeki işçilik tanrı figüründeki gibidir. Yele birbirine paralel, düz çizgiler ile belirtilmiştir. Güçlü bir kavis çizen boyun kalın, buna karşılık vücut ince ve uzundur. Bacaklar hiçbir noktada incelik kalınlaşmayan, yalnızca dizlerde yay gibi kıv-

16 Bilgi ve temel kaynakça için bkz. Robert, *Hellenica* 3, 1946, 38-37, 173-174; P. L. deBellefonds, «Kakasbos», *LIMC* 6/1-2; 1992, 1082-1085, lev. 719-721; Delemen, 6-36, 101-243 no. 1-285, lev. 1-63.

17 O. Carruba, «Comments alle nuove iscrizioni di Licia», *Studia mediterranea*, P. Meriggi dicata, ed. O. Carruba, Pavia, 1979, 84-85; Frei, *ANRW* 2/18.3, 1990, 1808-1809, 1847, 1852.

18 Delemen, 8.

rılan birer silindir görünümündedir. Kuyruk vücudun, başlangıçta kalın, giderek incelen bir uzantısı gibi, düz ve sert bir şekilde arkaya doğru açılmıştır.

Heykelciğin yüzeyi dökümden sonra hemen hiç düzeltilmemiştir. Tanrının kolları ve gövdesinin çevresinde, atın gövdesinin altında, bacaklarının arasında ve arkasında oluşan pürüzler olduğu gibi bırakılmıştır. Figürün sırtında ve atın arka bacaklarındaki eklemelerde, döküme bağlı çıkıntıların kabaca kesildiği, ancak iyice temizlenmediği dikkati çekmektedir. Sırttaki çıkıntının uzunluğu 0.5 cm. yi aşmaktadır.

3. *Kakasbos - Herakles(?)*

lev. 3/1-4

Antalya Müzesi, env. no. 3.12.89

100.00 gr. y : 6.9 cm.

Mavimsi yeşil patina. Patinanın kazındığı bir kısımda kızıl çalan bronz tonu görülmektedir.

Figür atıyla birlikte günümüze ulaşmıştır. Sağ kol omuzdan, sol kol dirsek altından kırık, atın arka bacaklarının alt kısmı eksiktir. Yüzey aşınmış, figürün yüzü hasar görmüştür.

Ön bacaklarını ileriye doğru atarak koşan bir atın üzerinde oturan figürün, sağ kolunu yana açarak yukarıya kaldırdığı, sol kolunu ise aşağıya sarkıttığı anlaşılmaktadır. Giyimli olup olmadığı tam olarak belirlenememektedir; olasılıkla kısa bir tunica giymiştir. Başında sorgucu belirgin bir miğfer bulunmakta, yanaklıkların çeneye dek indiği izlenmektedir.

Heykelcik daha büyük bir kalıptan çıkartılmasına karşın, mevcut ikonografik özellikleri ve işçiliği açısından, no. 2 ile büyük benzerlik göstermektedir. Bu yakınlık dolayısıyla, figürün Lykia-Pisidia bölgesinin popüler tanrısı Kakasbos - Herakles'i betimlemesi güçlü bir olasılıktır.

4. *Kakasbos - Herakles*

lev. 3/5

Antalya Müzesi, env. no. 5.12.89
19.12 gr. y : 5.2 cm.

Mavimsi yeşil patina. Figürün başı, sol kolu ve atı günümüze gelmemiştir.

Bir at üzerine oturduğu anlaşılan figür sağ kolunu yukarıya kaldırmıştır. Elinde ucu yuvarlatılmış, oldukça kısa ve ince bir sopa tutmaktadır. Böylece, adak kabartmalarında daha da ince, değnek görünümlü bir sopa taşıyabilen¹⁹ Kakasbos - Herakles'in İdebessos grubu içinde bir kez daha betimlendiği anlaşılmaktadır. Sol kol aşağıya sarkıtılmış, kısa tunica belde kalın bir kuşak ile toplanmıştır.

Figür, no. 2 ve 3 teki gibi, anatomik kıvrımlardan yoksundur. Vücut basık yapılı, kollar ve bacaklar silindir biçimindedir. Göğüste «V» biçimli, sırtta ise düşey birkaç çizgi kumaş kıvrımlarını belirtmektedir. Yüzeyin kabaca törpülediği, özellikle bacakların üzerindeki izlerden anlaşılmaktadır.

5. *Atlı*

lev. 4/1-4

Antalya Müzesi, env. no. 4.12.89
82.42 gr. y : 5.8 cm.

Siyaha çalan kahverengi patina. Patinanın kazındığı bir kısımda kızılımsı bronz tonu görülmektedir. Atlı figürün başı ve sağ kolunun dirsek altında kalan kısmı, atın arka bacakları eksiktir.

İleriye doğru şahlanarak koşan atın üzerindeki figür sağ kolunu yukarıya kaldırmış, sol kolunu ise aşağıya sarkıtmıştır. Kabaca biçimlendirilen kısa tunicasının üzerindeki manto, hafifçe ve dik bir şekilde arkaya doğru uçmaktadır. Baş ve bir atribü taşı-

19 Robert, *Hellenica* 3, 1946, 56, 61, 72; Delemen, 6-7.

yan ya da *gestus* yansıtan sağ el günümüze gelmediğinden, figürün tanımlanmasında kuşkular vardır. Özellikle atın işlenişi yönünden no. 2 ve 3 e benzeyen eserde, yine Lykia yoğunluklu Kakasbos - Herakles'in betimlenmesi bir olasılıktır.

Heykelciğin yüzeyi çok kabaca düzeltilmiştir. Atın sırtı boyunca uzanan pürüzlerin biraz törpülediği, fakat alt yüzeydeki pürüzlerin yanısıra, at ile atının gövdesi ve manto arasında kalan dolgunun bırakıldığı gözlemlenmektedir.

6. At

lev. 1/2-5

Antalya Müzesi, env. no. 1.12.89

58.56 gr. y : 3.9 cm.

Mavimsi yeşil patina. Atın kuyruğu eksiktir.

Her iki ön bacağını ileriye doğru atarak koşan bir atı betimleyen heykelcik çok kabaca biçimlendirilmiştir. Baş uzun ve kütleli, boyun kısa ve kalın, gövde incedir. Ön bacaklar kısa, arka bacaklar uzun ve aşırı derecede kalındır. Baş, boyun ve bacaklarda anatomiye uygun girinti ve çıkıntılara yer verilmemiştir. Sırt olağandışı biçimde çukurlaşırken, kalça çıkıntı yapmakta, sonuçta figür koşmaktan çok, zıpladığı görünümünü yansıtmaktadır. Bacakların, özellikle ön bacakların gövde ile kaynaştırılmasındaki acemilik çarpıcıdır. Aynı kabalık yüz hatlarında da kendini göstermektedir. Gözler ve burun delikleri büyüklük ve konumları açısından birbiriyle uyumlu olmayan bir çift noktadan ibarettir. Ağız bir çizgiyle, yele düşey kazımlarla belirtilmiştir.

Heykelcikte yüzey işçiliği itinalı değildir. Figürün ilk bakışta göze çarpan kısımları temizlenmiş, fakat karnının altı ve ön bacaklarının arasındaki pürüzler olduğu gibi bırakılmıştır.

7. At

lev. 4/5

Antalya Müzesi, env. no. 7.12.89

20.80 gr. y : 3.9 cm.

Siyaha çalan kahverengi patina. Atın ön kısmı günümüze gelmiştir. Kalça ve arka bacaklar eksiktir. Boyunda aşınma vardır.

At, 2, 3 ve 5 no.lu heykelciklerde rastladığımız özellikleri gösterir. İşçilik no. 5 ile tam bir uyum içindedir. Gövdenin sağ tarafında boynun bitiminde yer alan çıkıntı, yüzeyin itina ile perdelanmadığı bu heykelcikte de döküm ile ilgili olmalıdır (krş. no. 2 ve 3).

8. *A t*

lev. 4/6

Antalya Müzesi, env. no. 6.12.89
51.10 gr. y : 4.5 cm.

Koyu yosunyeşili patina. Atın kuyruğu ve dizlerinin altında kalan kısım eksiktir.

Önceki heykelciklerde izlediğimiz hareketi yineleyen atın biçimlendirilmesinde gerçekçi oranlara bağlı kalınmamış, kas ve kemik yapısı yansıtılmamıştır. Baş küçük, boyun kalın ve uzun, gövde aşırı derecede incedir. Yüz burna doğru incelmekte, burun ve çene çevresinde ise şişmektedir. Çeneler aralıktır. Burun delikleri birer nokta ile gösterilmiştir. Kulaklar sivri ve belirgindir. Badem biçimindeki iri gözler ve sık yeke tutamlarının yanısıra, burunsalık ve dizgin de kazıma ile işlenmiştir.

Yüzeyin no. 2-7 ye oranla daha titizce düzeltildiği gözlemlenmektedir.

9. *K a i d e*

lev. 4/7-8

Antalya Müzesi, env. no. 8.12.89
86.45 gr. y : 1.9 u : 4.7 d : 2.6 cm.

Siyaha çalan koyu yeşil patina. İçindeki boşluğa kurşun doldurulmuştur.

Dikdörtgen prizma şeklindeki küçük kaide, alt ve üst kenarında fascialı silmeler ile sınırlandırılmış, alt köşelere çıkıntı biçiminde birer ayak eklenmiştir. Yüzeyler düzeltilmiş ve son derece şematik, noktalama bezemeler ile süslenmiştir. Uzun yüzlerde noktaların oluşturduğu tek bir çizgi şeklinde üçlü bir girland yer almaktadır. Girlandların arasındaki sarkıtlar ve üst boşluklar-

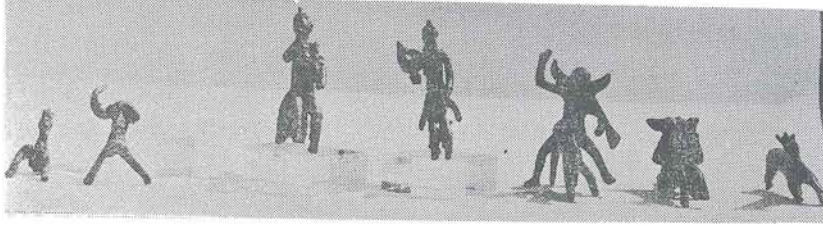
daki rozetler birkaç nokta ile belirtilmiştir. Kısa yüzleri ise aynı şekilde yapılmış bir yıldız motifi süslemektedir.

Kaidenin üst yüzeyinde herhangi bir ize rastlanmamıştır.

Binici figürü ile günümüze ulaşan heykelcikler, Men ve Lykia' da popüler Kakasbos - Merakles gibi iki önemli tanrıyı canlandırmaktadırlar. Dolayısıyla taştan yapılmış, kimi kez yazıtlı benzerleri ve çok sayıda kabartma gibi, İdebessos bronz grubunun da dinsel bağlam içinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Adak heykelciği olarak üretilen ve sunulan bu buluntuların dar zaman dilimleri içine tarihlenmesi ise, bir yandan kaçak kazılar sonucu tarihsel kontektlerinden kopartılmaları, öte yandan stil kritiğine izin vermeyen durumları ile işçilik düzeyleri ve özellikle yukarıda belirttiğimiz gibi, yöresel nitelikli bronz heykelcikler konusunda yayınların yetersizliği yüzünden, şimdilik olanaksız görünmektedir. Bu durumda, eserler adak kabartmaları ve heykelciklerinin yanı sıra, sikkelerde atlı tanrı tipinin yoğunluk yazıldığı İ. S. 2. yy. sonlarından 4. yy. başına dek süren evreye²⁰ yerleştirilebilirler.

20 Delemen, 85-91. Sikkeler için bkz. örneğin, H. Metzger, *Catalogue monuments votifs du Musée d'Adalia*, Etudes orientales publiées par l'Institut français d'archéologie de Istanbul 9, Paris, 1952, 31, 54, lev. 12; H. von Aulock, *Die Münzprägung des Gordian III und Tranquillina in Lykien*, *IstMitt* Beiheft 11, Tübingen, 1974, no. 4-5, 29, 33-34, 36, 40, 48, 54, 73-75, 79, 81, 84, 86-90, 310, lev. 1-6, 16; a.y., *Münzen und Städte Pisidiens 1*, *IstMitt* Beiheft 19, Tübingen, 1977, no. 1124, 1127, lev. 27; a. y., *Münzen und Städte Phrygiens 1*, *IstMitt* Beiheft 25, Tübingen, 1980, no. 278, 281-283, lev. 8; a. y., *Münzen und Städte Phrygiens 2*, *IstMitt* Beiheft 27, Tübingen, 1987, no. 50, 359, 1358, 1364, 1370, 1448, 1464, lev. 1, 41-43.

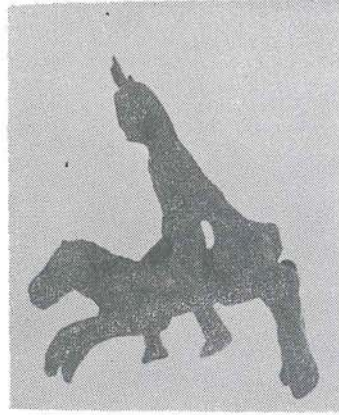
Lev. 1

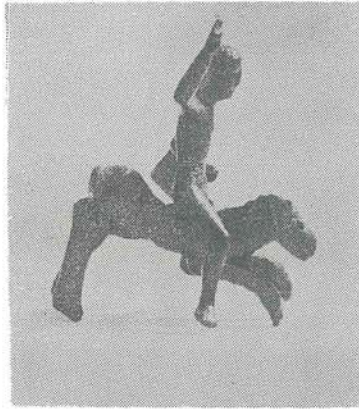
1

2

3

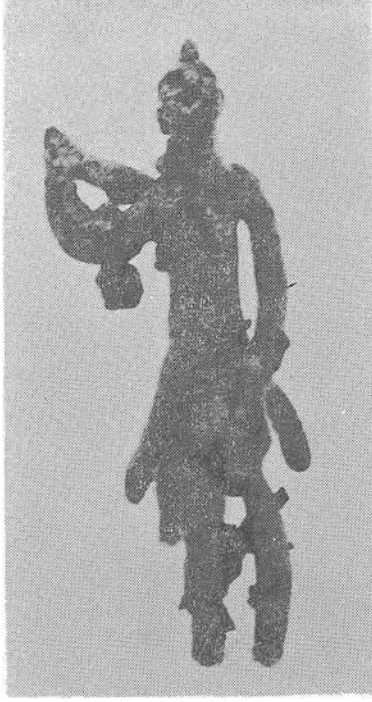

4

5

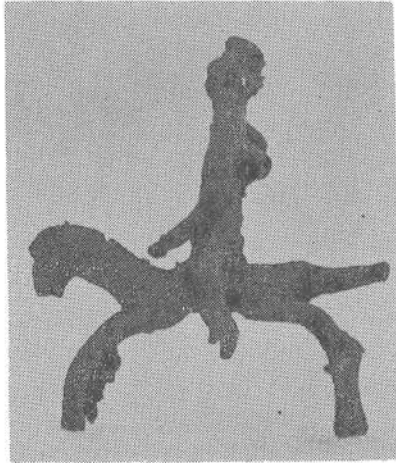
1. İdebessos bronz adak heykelcikleri, toplu olarak;
2 - 5. Men figürü (no. 1) ve at heykelciği (no. 6).

1

2

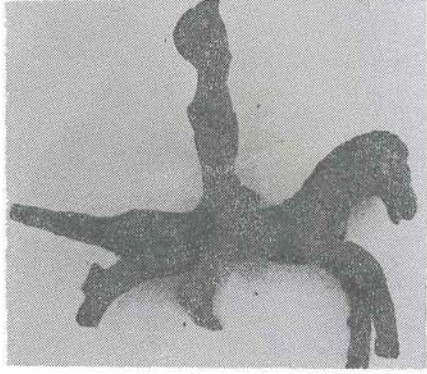
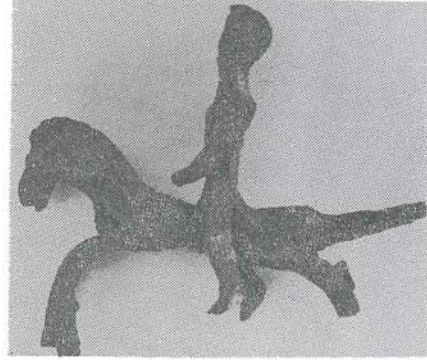
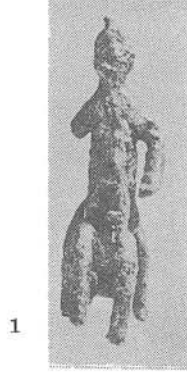
3

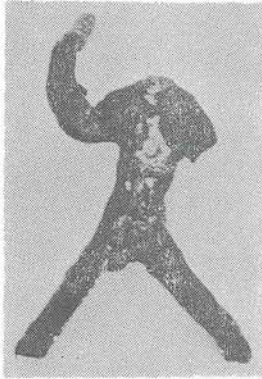
4

1 - 4. Kakasbos - Herakles heykelciği (no. 2).

Lev. 3

5

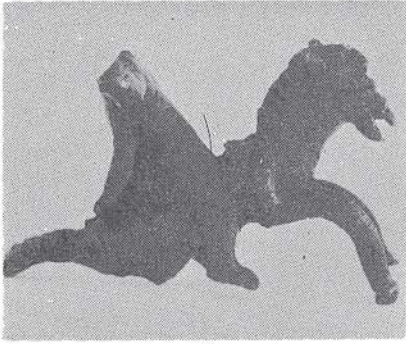
1 - 4. Kakasbos - Herakles (?) heykelciği (no. 3).
5. Atı günümüze gelmeyen Kakasbos - Herakles heykelciği (no. 4).

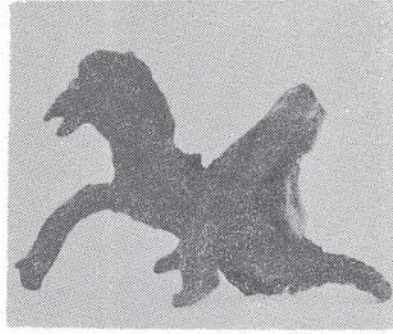
1

2

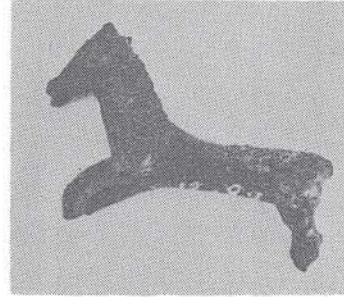
3

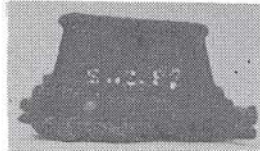
4

5

6

7

8

1 - 4. Atlı heykelciği (no. 5); 5 - 6. At heykelcikleri (no. 7 ve 8);
7 - 8. Bronz kaide (no. 9).